

Алмуруттун Майская сорту (Киргизская зимняя)

Дыйканчылык илимий- изилдөө институтунун Пржевальский сынак борборунда чыгарылган сорт болуп саналат.

Бул сорттун автору И. А.Чистухин. 2019-жылы Тизмеге катталган.

Дарагы орто бойлуу, келбети (кронасы) тоголок-сүйрү формада болот. Шактары өзөктөн тар бурч менен өсөт, мөмөлөрдүн салмагынын таасиринен ылдыйга ийилип калат, тирөөч менен көтөрүүгө туура келет. Бутактары орто жоондукта, көптөгөн чечевичкалар менен жабылган, кызыл –күрөң түстө болот. Мөмөсү орто чоңдукта жана чоң, тоголок-сүйрү формада калыптанат. Мөмөсүнүн кабыгы катуу. Негизги өңү жашыл, мөмөсүнүн аз бөлүгү мала кызыл түскө боёлгон. Мөмөлөрү бышкан убакта лимондун өңүндөй сары болуп, товардык көрүнүшү кооз болот. Мөмө эти ак, таттуу, аябай ширелүү, каттуу, кырсылдак. Сорт түшүмдүү, кеч күзгү – кышкы сорт, бактериалдык күйүк оорусуна туруктуу.

Алмуруттун Ноябрьская сорту. 1950-жылы А. В. Болоняев тарабынан Ыраакы Чыгышта алмуруттун Деканка зимняя жана Уссурийская сортторун гибридтештирүүсүнүн негизинде алынган.

Дарагы бийик өсүүчү, келбети (кронасы) тегерек же пирамида сыяктуу формада калыптанат. Скелет шактары өзөктөн түз бурч менен өсөт. Мөмөсүнүн салмагы 100-360 г жетет. Мөмөсү жаңы терип жатканда жашыл түстө, күн тийген жагы бир аз кызгылт түскө боёлот, сакталгандан кийин өңү бир аз саргыч түскө өтөт. Мөмөсүнүн эти ак, бир аз майланышкан, ширелүү, кычкыл-татуу жана аңкыган жыттуу. Сорттун артыкчылыгы: жыл сайын мөмө байлоосу, эрте жазгы күнгө күйүүгө туруктуулугу, тез түшүмгө кирүүсү (2-3 жылдары кирет), козу карындык ооруларына, айрыкча, паршага туруктуу. Мөмөсү бышкандан кийин жерге төгүлбөйт, салкын жерде мөмөлөрү апрелге чейин жакшы сакталат.

**Кыргыз Республикасы
Бишкек шаары, 720064**

Ахунбаев көчөсү 1А.

Тел: +996(312)517355, +996(312)517932

+996(312)517836

Факс: +996(312)517932

Е-mail: gareev100@mail.ru

www.botanica.kg

@botanica.kg

[Канал youtube: gareevgarden](https://www.youtube.com/gareevgarden)

УИАнын Э. Гареев атындагы Ботаникалык бак илимий-изилдөө институту Мөмөлүү бактар лабораториясы Алмурут сортторунун бактериалдык күйүк оорусуна туруктуулугу

Мөмөлүү бактар лабораториясы мөмөлүү өсүмдүктөрдү интродукциялоо жана климатташтыруу, гибридтештирүү жана Кыргыз Республикасынын шартына ылайыктуу турутуу сортторду тандоо максатында физиологиялык процесстерин изилдөө иш аракеттерин жүргүзөт. Интродукциялоонун жыйынтыгында мөмөлүү бактар лабораториясында мөмөлүү өсүмдүктөрдүн топтому чогулган: алманын - 196 сорту, алмуруттун – 49, абрикостун – 29 сорту, кара өрүктүн – 309 сорту, алычанын – 34 сорту. Мөмөлүү өсүмдүктөрдү гибридтештирүүнүн жыйынтыгында жаңы сорттор алынган. Мисалы: алманын 14 сорту жана кара өрүктүн 18 сорту чыгарылып, Кыргыз Республикасынын аймагында пайдаланууга уруксат берилген сорттордун жана гибриддердин мамлекеттик тизмесине (Тизме) катталган.

<https://clck.ru/Tz8Ra>

Алмурут сортторунун бактериалдык күйүк оорусуна туруктуу сорттору

Алмурут сортторунун бактериалдык күйүк оорусуна туруктуулугун аныктоо 2014-2017 жылдары КР УИАнын Э. Гареев атындагы Ботаникалык бактын мөмөлүү бактар лабораториясынын 22 сорт алмурут топтомунда талаа шартында жүргүзүлгөн. Ошондой эле Айыл чарба өсүмдүктөрүн экспертизалоо департаментинин тоолуу Аламедин сорт участогунун 53 алмурут сортторунан турган топтомунда жүргүзүлдү.

Изилдөөнүн жыйынтыгында ооруга чалдыгуу деңгелине жараша алмурут сорттору салыштырмалуу туруктуу, орто туруктуу жана туруксуз сорттор деп үч топко бөлүндү.

Бактериалдык күйүк оорусуна салыштырмалуу туруктуу 0 дөн 1 баллга чейин илдетке чалдыккан алмурут сортторунун тизмеси:

Выставочная, Внучка, Горная красавица, Деканка осенняя, Джир Надри, Дюшес де Ангулем, Жюль Гюйо, Майская, Оливье де Серр, Осенняя Яковлева, Подгорянка, Самаркандская поздняя, Форель зимняя, Юбилейная. Баары 14 сорт.

Бактериалдык күйүк оорусуна орто туруктуу 2 баллга чейин илдетке чалдыккан алмурут сортторунун тизмеси:

Ароматная, Бере Лигеля, Бере Лутса, Бере Жиффара, Бере зимняя Мичурина, Бере прекос Мориттини, Бергамот Млеевский, Бере стеркманс, Вильямс красный, Деканка зимняя, Жозефина Мехельнская, Ласточка, Любимица Клаппа, Сапежанка, Ноябрьская, Триумф Пакгама, Оригинальная, Сен Жермен, Паркер. Баары 19 сорт.

Бактериалдык күйүк оорусуна туруксуз 3 төн 4 баллга чейин илдетке чалдыккан алмурут сортторунун тизмеси:

Бере Арданпон, Бере Боск, Бере Киевская, Бере Клержо, Виктория, Вильямс желтый, Дебо, Девиолен, Деканка краснокутская, Деканка зимняя, Золотистая, Красивая, Краснокутская зимняя, Кюре, Лесная красавица, Лимонка осенняя, Мраморная, Мичурин Инштакин, Отечественная, Основьянская, Старкримсон, Талгарская красавица, Кюре. Баары 23 сорт.

Адабий тармактарда берилген маалыматарда чет элдик сорттордун арасында көбүрөөк туруксуз болгон сорттор: Генерал Леклер, Дуранду, Триумф Пакгама, Санта Мария, Вильямс. Батыш Европа өлкөлөрүндө көптөгөн аянттарда өстүрүлгөн Конференция сорту бактериалдык күйүк оорусуна салыштырмалуу туруктуу сорт деп эсептелет.

Кыргызстанда кеңири таралган алмурут сортторунун арасынан Лесная красавица бактериалдык күйүк оорусуна туруксуз. Бул сортту өстүрбөө сунушталат, себеби жумшалган эмгекти актабайт жана ооруну таратуучу булак болуп саналат. Талгарская красавица сорту салыштырмалуу орто туруктуулукка ээ. Бул сортту ар убак дарылап туруу менен гана өстүрүүгө болот. Талгарская красавица сортунун алмурут медяницасы зыянкечине, парша оорусуна туруктуулугу анын бактериалдык күйүк оорусуна чалдыгуусун азайтат.

Сунуштоолор:

1. Бак уюштурууда туруктуу сортторду тандоо жана өстүрүү сунушталат.
2. Орто туруктуу сортторду өстүрүү зарылчылыгы болсо, анда ал сортторду дайыма кам көрүү жана дарылоо менен гана өстүрүүгө болот.
3. Бакчадагы туруксуз сортторду ооруу булагы катары казып алып салуу сунушталат.
4. Туруксуз сортторду казып алып, күйгүзүп, ошол бак өскөн чуңкурду, топуракты формалин же фармайод эритмесин чачуу менен зыянсыздандыруу сунушталат.